

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

Warszawa, data: 20 lipca 2024 r.

znak sprawy: DSR-VIIa.054.9.2024.EO

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

**Dotyczy: odpowiedzi na interpelację nr 3117 Pana Posła Daniela Milewskiego
w sprawie problemów w polityce regionalnej**

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację Pana Posła Daniela Milewskiego, w której zostały postawione pytania dotyczące problemów w polityce regionalnej, przedstawiam następujące informacje.

Pytanie nr 1. Jakie kroki podejmuje rząd, aby przeciwdziałać deprywacji infrastruktury publicznej na obszarach wiejskich i w małych miastach?

Pytanie nr 2. Jakie programy wsparcia są dostępne dla samorządów lokalnych w celu modernizacji infrastruktury publicznej i poprawy jakości życia mieszkańców tych obszarów?

Wspieranie rozwoju infrastruktury publicznej należy do jednych z ważniejszych działań podejmowanych w programach rządowych i prowadzone jest w celu stymulowania rozwoju różnego typu obszarów (miejskich i wiejskich) i podnoszenia ich konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej. Wysoki poziom infrastruktury technicznej i społecznej wpływa na zwiększenie atrakcyjności obszaru, jak również prowadzi do ożywienia otoczenia i wzrostu dobrobytu społeczności lokalnych. Dostępne środki pozwoliły na rozwój szeroko rozumianej infrastruktury oraz zmniejszenie zróżnicowania w relacjach Polska – inne kraje. Pomimo widocznych efektów w zakresie nadrobienia zapóźnień rozwojowych

i likwidowania luki infrastrukturalnej, nadal istnieje potrzeba interwencji w tej sferze. Konieczne jest kontynuowanie działań na rzecz rozwoju infrastruktury, w szczególności zmierzających do budowy sieci połączeń transportowych oraz modernizacji infrastruktury ochrony środowiska, energetyki, a także infrastruktury telekomunikacyjnej zapewniającej dostęp do usług cyfrowych. Istotne znaczenie odgrywa również kontynuowanie działań zmierzających do wyrównywania różnicowań między- i wewnątrzregionalnych w dostępie do infrastruktury usług publicznych.

Rząd podejmuje inicjatywy i programy finansowane ze środków krajowych i funduszy UE mające przeciwdziałać dalszej marginalizacji obszarów wiejskich i małych miast. Przykładem są dedykowane działania w programach wieloletnich, koordynowanych przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, takie jak:

- program wieloletni pod nazwą „Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024-2030”, przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 19 w dniu 25 marca 2024 r.
- program wieloletni pod nazwą „Rządowy program na rzecz zwiększania szans rozwojowych Ziemi Słupskiej na lata 2019-2026”, przyjęty przez Radę Ministrów uchwałą nr 117/2019 w dniu 7 października 2019 r.

W ww. programach wieloletnich przewidziano działania służące poprawie stanu infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w celu zwiększenia dostępności lub jakości usług publicznych.

Natomiast, w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) realizowanych jest 10 inwestycji, w których beneficjentem mogą być JST lub ich jednostki organizacyjne. Alokacja przeznaczona w KPO na realizację inwestycji dla JST to 12 225 mld euro, tj. ok. 54 mld zł, co stanowi ponad 20% wartości całego KPO. W ramach tej alokacji 2,8 mld euro to środki dostępne w formie grantów, natomiast pozostałe wsparcie przewidziane jest w formie preferencyjnych pożyczek.

Środki z KPO na modernizację infrastruktury publicznej i poprawę jakości życia mieszkańców można uzyskać w ramach następujących inwestycji:

- A1.3.1 Wdrożenie reformy planowania i zagospodarowania przestrzennego,
- A3.1.1 Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie,
- A4.2.1 Wsparcie programów dofinansowania miejsc opieki nad dziećmi 0-3 lat (żłobki, kluby dziecięce),
- B1.1.4 Zwiększenie efektywności energetycznej obiektów lokalnej aktywności społecznej,
- B3.1.1 Inwestycje w zrównoważoną gospodarkę wodno-ściekową na terenach wiejskich,
- B3.3.1 Inwestycje w zwiększanie potencjału zrównoważonej gospodarki wodnej na obszarach wiejskich,

- B3.4.1 Inwestycje na rzecz zielonej transformacji miast,
- D1.2.1 Rozwój opieki długoterminowej poprzez modernizację infrastruktury podmiotów leczniczych na poziomie powiatowym,
- E1.1.2 Zero i niskoemisyjny transport zbiorowy (autobusy),
- E1.2.1 Zeroemisyjny transport zbiorowy w miastach (tramwaje).

W ramach KPO Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi odpowiada za realizację inwestycji B3.1.1, której celem jest wsparcie JST w zakresie budowy/modernizacji infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich. Budżet tej inwestycji to ok. 204 mln euro.

Wiele inicjatyw finansowanych z funduszy UE zostało już zrealizowanych. Na przykład, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020), w ramach działania 7 „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, typ operacji: Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej, zrealizowano inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz zapewnienie odpowiednich warunków do organizowania i animowania uczestnictwa społeczności wiejskiej w wydarzeniach artystycznych, kulturalnych czy integracyjnych. W ramach zakończonych operacji (do końca 2023 r.) wybudowano, przebudowano lub wyposażono 682 świetlice i domy kultury oraz 16 bibliotek. Odnowiono też 180 centrów miejscowości.

Ponadto, w ramach PROW 2014-2020 wdrażano również operację typu „Gospodarka wodno-ściekowa”, która dotyczyła wsparcia gmin w budowie lub modernizacji obiektów budowlanych służących do zaopatrzenia w wodę lub odprowadzania i oczyszczania ścieków, lub gromadzenia wód opadowych lub roztopowych oraz na zakup i montaż urządzeń oraz instalacji kanalizacyjnych lub wodociągowych. W ramach przeprowadzonych naborów (wg stanu na dzień 31 maja 2024 r.) złożono 4 423 wniosków na łączną kwotę prawie 10 mld zł. Pomoc przyznano na realizację 2 462 operacji na łączną kwotę 5 mld zł. W ramach zakończonych (do 2023 r.) 1 684 operacji związanych z gospodarką wodno-ściekową wybudowano lub wyremontowano m.in.:

- 18 339 przydomowych oczyszczalni ścieków,
- 3 729 km systemów kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych,
- 2 629 km zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę,
- 422 stacje uzdatniania wody,
- 232 oczyszczalnie ścieków,
- 216 ujęć wody,
- 31 instalacji do osadów ściekowych.

Pomoc została przekazana 1 267 jednostkom, w tym 1 068 gminom 1 099 spółkom oraz 5 związkom międzygminnym. Zrealizowane operacje umożliwiły skorzystanie z ulepszonej infrastruktury ponad 2 163,2 tys. użytkowników.

W ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) przewidziano wdrażanie interwencji I.10.10 Infrastruktura na obszarach wiejskich oraz wdrożenie koncepcji inteligentnych wsi, gdzie również przewidziano komponent związany ze wsparciem gospodarki ściekowej – w zakresie przydomowych oczyszczalni ścieków. Pomoc będzie skierowana do gmin oraz związków międzygminnych, a operacje będą mogły być realizowane poza aglomeracjami zdefiniowanymi w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Wysokość pomocy nie może przekroczyć 1,5 mln zł na obszar gminy w okresie realizacji Programu. Pierwsze nabory wniosków o przyznanie pomocy planowane są na przełomie 2024 i 2025 roku.

W ramach PROW 2014-2020, pomoc w zakresie modernizacji infrastruktury publicznej na obszarach wiejskich udzielana jest również poprzez podejście LEADER wdrażane przez lokalne grupy działania (LGD) - poddziałanie 19.2. Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Wsparcie obejmuje m.in. zachowanie dziedzictwa lokalnego, rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej, budowę lub przebudowę publicznych dróg gminnych lub powiatowych, które umożliwiają połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów.

Poza podejściem LEADER w ramach PROW 2014-2020 w celu modernizacji infrastruktury publicznej i poprawy jakości życia mieszkańców na obszarach wiejskich realizowane są ponadto operacje w zakresie:

- inwestycji w obiekty pełniące funkcje kulturalne,
- kształtowania przestrzeni publicznej,
- ochrony zabytków i budownictwa kulturalnego,
- inwestycji w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów.

Dodatkowo, wsparcie finansowe zarówno w ramach Programu Operacyjnego „Rybacktwo i Morze” na lata 2014-2020, jak i w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rybacktwo na lata 2021-2027 – przewiduje możliwość realizacji operacji przez podmioty funkcjonujące na obszarach wiejskich i służących rozwojowi tych obszarów. Całkowita alokacja programu „Rybacktwo i Morze” to ponad 710 mln euro, natomiast programu Fundusze Europejskie dla Rybacktwo na lata 2021-2027 - to blisko 732 mln euro.

Pomoc udzielana w ramach ww. programów ma charakter sektorowy i kierowana jest do podmiotów szeroko rozumianego sektora rybackiego i branż z nim powiązanych. Jednocześnie z uwagi na określony rodzaj terenów, na których te podmioty funkcjonują (obszary zależne od rybacktwo, czyli głównie tereny nadmorskie, obszary akwakultury czy śródlądowej gospodarki rybackiej) pomoc

ta obejmuje również obszary powiązane funkcjonalnie z gospodarką rybacką, które często są również obszarami wiejskimi i w tym znaczeniu może odpowiadać na szczególne potrzeby tych obszarów.

Innych charakter wsparcia oferuje program krajowy Polityki Spójności UE perspektywy 2021-2027 pn. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), w ramach którego Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji realizuje projekt "Dostępny samorząd 2.0", który zakłada wsparcie 240 jednostek samorządu terytorialnego (dalej: JST) w zakresie zwiększenia dostępności usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Projekt zakłada udzielenie 1500 pracownikom JST wsparcia o charakterze szkoleniowo-doradczym; w zakresie wdrożenia Standardów Dostępności w Samorządzie oraz udzielenie grantów na dostosowania w zakresie dostępności w łącznej wysokości 72 mln zł.

Przedmiotem grantu będzie dofinansowanie dostosowania, w wymiarze architektonicznym, informacyjno-komunikacyjnym oraz cyfrowym, do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami wybranego:

- a) budynku bądź jego części lub
- b) przestrzeni / fragmentu przestrzeni pozostającej w gestii JST lub
- c) sposobu organizacji usługi publicznej świadczonej przez JST.

Łączna wartość tego projektu wynosi ponad 100,8 mln zł.

Pytanie nr 3. Jakie działania podejmuje rząd, aby zatrzymać odpływ młodych i lepiej wykształconych osób z obszarów wiejskich i małych miast?

Jedną z inicjatyw realizowanych w ramach programu krajowego Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS) jest projekt dotyczący wypracowania rozwiązań służących przeciwdziałaniu migracji osób młodych z terenów dotkniętych depopulacją, czyli obszarów wiejskich i małych miast. Za realizację tego projektu będzie odpowiadało Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Celem głównym projektu jest wypracowanie rozwiązań programowych (systemowych) i legislacyjnych, w tym instrumentów rynku pracy, a także stworzenie systemu zachęt skierowanego do osób młodych, do pozostawania na terenach dotkniętych depopulacją. Wypracowanie rozwiązań odbędzie się na podstawie wyników diagnozy przyczyn migracji osób młodych z tych terenów uwzględniającej czynniki, które mogą wpłynąć na chęć pozostania, powrotu lub napływu na te tereny. Wypracowane w projekcie rozwiązania mają stać się podstawą do określenia kierunków działań dla przedstawicieli administracji rządowej do przeprowadzenia zmian systemowych w politykach publicznych na szczeblu centralnym, w celu zmniejszenia skali migracji osób młodych z terenów dotkniętych depopulacją. Na realizację projektu przeznaczono 7 mln zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) i będzie on realizowany w latach 2024-2027.

Działaniami podjętymi między innymi na rzecz małych miast był pilotażowy konkurs zrealizowany w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej pn. Human

Smart Cities, Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców. Dzięki tej inicjatywie tematyka miasta inteligentnego i potrzeby realizacji usług przez samorządy na rzecz mieszkańców w tym zakresie, została dostrzeżona nie tylko przez duże ośrodki miejskie, ale również miasta średnie i małe. Konkurs Human Smart Cities, w ramach którego zrealizowano 24 projekty (w tym 22 przez miasta małe i średnie) dofinansowano kwotą ponad 38 mln zł ze środków Programu Operacyjnego Pomocy Technicznej 2014-2020. Dzięki temu konkursowi miasta zyskały przede wszystkim możliwość przygotowania dokumentacji i strategii w zakresie rozwoju inteligentnego. Więcej informacji o konkursie, w tym o projektach zrealizowanych w jego ramach (efektach i dobrych praktykach) znajduje się na stronie <https://www.popt.gov.pl/strony/o-programie/projekty/projekty-human-smart-cities/>

Pytanie nr 4. Jakie inicjatywy są realizowane w celu przeciwdziałania wyludnieniu oraz starzeniu się społeczeństwa na tych obszarach?

Działania dotyczące przeciwdziałaniu wyludnieniu oraz starzeniu się społeczeństwa realizowane są w ramach Polityki Spójności UE. Przykładem takich działań jest realizowany w perspektywie finansowej 2021-2027 program Aktywny Maluch (wcześniej: Maluch+), który dotyczy wsparcia i rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Program łączy w sobie dofinansowanie krajowe ze środkami z EFS+ w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) oraz środkami z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Na ten cel przeznaczono środki w wysokości blisko 6,5 mld zł, co pozwoli na stworzenie ponad 102 tys. nowych miejsc opieki nad najmłodszymi dziećmi. Realizacja programu opiera się o wspólne zasady i uproszczoną formę aplikowania o środki. Preferencje w pozyskaniu środków mają gminy, w szczególności te, na terenie których nie funkcjonuje żadna instytucja opieki nad dziećmi do lat 3 (tzw. białe plamy). Ze środków KPO finansowane są działania inwestycyjne dot. tworzenia nowych miejsc opieki (m.in. budowa lub remont budynków). Z EFS+ finansowane będą z kolei działania dot. utworzenia i funkcjonowania miejsc opieki w początkowym okresie (tj. przez pierwsze 36 miesięcy).

Ze środków EFS+ w programach regionalnych Polityki Spójności UE realizowane są ponadto działania zapewniające osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym w szczególności osobom starszym, usługi społeczne. Jest to przede wszystkim szereg usług świadczonych w domach lub w niewielkich, wyspecjalizowanych placówkach (zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji). Zapewnia im to niezbędną opiekę i wsparcie, przy jednoczesnym odciążeniu rodziny. Katalog form wsparcia różni się nieznacznie w zależności od zapisów programowych danego regionu i obejmuje między innymi usługi opiekuńcze, usługi asystenckie dla osób z niepełnosprawnościami, usługi w ośrodkach wsparcia, usługi w rodzinnych domach pomocy, kluby seniora, czy usługi świadczone w mieszkaniach wspomaganych.

W programach regionalnych realizowane są również projekty mające na celu rozwój Centrów Usług Społecznych (CUS) oraz świadczonych przez nie usług. Placówki te zapewniają integrację i koordynację usług umożliwiając połączenie informacji o usługach i dostępnym wsparciu w tak zwanym jednym okienku. Dzięki rozwojowi CUS, w gminach, które zdecydują się na ich utworzenie, mieszkańcy, a przede wszystkim seniorzy będący jedną z grup najczęściej korzystających z usług, uzyskają lepszy dostęp do wsparcia.

Pytanie nr 5. Jakie konkretne środki są przewidziane na poprawę dostępu do podstawowych usług publicznych (np. edukacji, ochrony zdrowia) na terenach wiejskich i w małych miastach?

Jedną z kluczowych inicjatyw, która jest skierowana na poprawę dostępu do podstawowych usług publicznych, są Kluby Rozwoju Cyfrowego realizowane w ramach Polityki Spójności UE w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego na lata 2021-2027 (FERS). Mają to być ośrodki aktywizacji cyfrowej lokalnej społeczności (w szczególności osób dorosłych), tworzone przez gminy. Celem funkcjonowania Klubów będzie rozwijanie świadomości i chęci wejścia w „świat cyfrowy”, korzystania z komputera i internetu, a także pomoc w nabywaniu umiejętności, aby robić to w sposób bezpieczny. Edukatorzy, zatrudnieni w Klubach, będą udzielali doraźnych porad, dotyczących zgłaszanych problemów i potrzeb (np. jak wysłać pismo do urzędu przez ePUAP czy skorzystać z e-recepty), a także będą prowadzili szkolenia w zakresie podstawowych umiejętności cyfrowych. Szczególny nacisk edukatorzy będą kładli na wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym – czyli m.in. mieszkańców obszarów wiejskich, osób starszych czy osób z niepełnosprawnościami lub szczególnymi potrzebami.

Podniesienie poziomu kompetencji cyfrowych w społeczeństwie będzie skutkowało m.in. lepszym dostępem do różnego rodzaju e-usług (np. możliwość załatwienia sprawy urzędowej przez internet, bez konieczności dotarcia do urzędu), dalszego kształcenia (dzięki możliwości skorzystania z dostępnych na rynku szkoleń on-line), a także otworzy lepsze możliwości zatrudnienia (kompetencje cyfrowe w wielu zawodach są niezbędne). Inicjatywa jest skierowana do wszystkich gmin w Polsce. Na ten cel przewidziano w programie FERS łącznie ok. 1 mld zł. Średnie wsparcie dla jednej gminy wynosi 480 tys. zł.

W obszarze ochrony zdrowia w ramach interwencji EFS+ w programach regionalnych Polityki Spójności UE 2021-2027 przewidziano realizację programów zdrowotnych dotyczących profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu. Są one ukierunkowane w pierwszej kolejności na grupy szczególnie wrażliwe, które mogą mieć problem z uczestnictwem w tym programie i skorzystaniem m.in. z badań – a takimi są mieszkańcy małych miast i obszarów wiejskich. Podejmowane są również działania mające na celu pomoc tym grupom w skorzystaniu ze wsparcia, m.in. obejmujące ukierunkowane informacje, transport, reorganizację godzin pracy, mobilne usługi w zakresie badań przesiewowych, itp.

Dodatkowo, obecnie na poziomie ogólnopolskim realizowany jest projekt Ministerstwa Zdrowia dotyczący określenia podstawowych regionów zabezpieczenia. Celem głównym tego projektu jest wypracowanie, przetestowanie i ostateczne określenie podstawowych regionów zabezpieczenia, tworzących warunki umożliwiające zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych przy uwzględnieniu m.in. zmian epidemiologicznych i demograficznych zachodzących na danym obszarze. Jego wartość to ponad 51,5 mln zł.

Innowacyjnym narzędziem wsparcia wprowadzonym w programie FERS jest tzw. „premia społeczna” dla JST – czyli częściowa dopłata do kosztów realizacji usług społecznych, które samorządy zdecydują się zlecić podmiotom ekonomii społecznej. Celem projektu jest pomoc samorządom w nawiązywaniu współpracy z podmiotami ekonomii społecznej oraz wsparcie tworzenia rynku dla tych podmiotów w sektorze ekonomii społecznej. Na te działania przeznaczone zostanie w ramach FERS 300 mln zł. Szczegóły na temat projektu dostępne są na stronie: <https://premiaspoleczna.pl/premia-spoleczna/>

Ponadto, gminy wiejskie i małe miasta mogą skorzystać ze środków na poprawę dostępu do usług publicznych w ramach następujących inwestycji KPO:

- A3.1.1 Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie - wartość alokacji: ok 400 mln euro,
- A4.2.1 Wsparcie programów dofinansowania miejsc opieki nad dziećmi 0-3 lat (żłobki, kluby dziecięce) - wartość alokacji: ok. 610 mln euro,
- D1.2.1 Rozwój opieki długoterminowej poprzez modernizację infrastruktury podmiotów leczniczych na poziomie powiatowym – wartość alokacji: 300 mln euro.

Pytanie nr 6. Jakie programy pomocy społecznej są dostępne na obszarach o dużym zapotrzebowaniu na te świadczenia?

Oprócz standardowych działań instytucji pomocy społecznej wynikających z ustawy o pomocy społecznej i lokalnych strategii i programów, zarówno jednostki samorządu terytorialnego, jak i organizacje pozarządowe mogą ubiegać się o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), w ramach programów regionalnych Polityki Spójności UE perspektywy 2021-2027, na realizację projektów skierowanych na aktywną integrację osób biernych zawodowo i zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Aktywna integracja ma na celu nabycie, odbudowę lub podtrzymanie umiejętności dotyczących uczestniczenia w życiu społecznym, miejscu pracy, zapobiegające ubóstwu oraz procesom marginalizacji. Wśród osób objętych wsparciem mogą być m.in. osoby bierne zawodowo, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, opuszczające pieczę zastępczą, osoby z niepełnosprawnościami, osoby w kryzysie bezdomności, opuszczające placówki

opieki instytucjonalnej, należące do społeczności marginalizowanych (tj. Romowie).

Wsparcie może mieć charakter społeczny (wzmocnienie zaradności, samodzielności, aktywności społecznej), edukacyjny (nabywanie lub potwierdzenie kompetencji ogólnych lub zawodowych dostosowanych do potrzeb rynku pracy), zdrowotnych (łagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie i na rynku pracy o charakterze diagnostycznym lub profilaktycznym) i zawodowym (wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe pożądane na rynku pracy, pomoc w znalezieniu i utrzymaniu zatrudnienia). EFS+ może przyczynić się też do tworzenia nowych miejsc reintegracji w nowych i istniejących podmiotach reintegracyjnych, takich jak warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej i środowiskowe domy samopomocy.

Pytanie nr 7. Jakie działania są podejmowane w celu wzmocnienia zdolności instytucjonalnej jednostek samorządu terytorialnego do efektywnego zarządzania procesami rozwojowymi?

Z punktu widzenia wzmocnienia zdolności instytucjonalnej samorządów lokalnych do efektywnego zarządzania procesami rozwojowymi MFiPR prowadzi szerokie działania doradcze wspierające kompetencje administracji samorządowej, w szczególności w zakresie zarządzania strategicznego, przygotowania i realizacji kompleksowych przedsięwzięć rozwojowych, jak i umiejętności pozyskiwania źródeł finansowania.

Jedną z takich inicjatyw jest wdrożony w latach 2020-2023 projekt doradczy finansowany z Polityki Spójności UE pn. Centrum Wsparcia Doradczego, w ramach którego ponad 700 samorządów lokalnych z 76 partnerstw JST z całej Polski, w tym z obszarów wiejskich i małych i średnich miast uzyskało profesjonalne doradztwo. Wspierano dwa kluczowe obszary kompetencji samorządów. Pierwszy obszar dotyczył umiejętności w zakresie projektowania i przyjęcia strategii terytorialnych partnerstw JST. Drugi obszar, to wzmocnienie potencjału administracji lokalnej w zakresie kluczowych kompetencji zarządczych i specjalistycznych. Ważnym aspektem projektu była także promocja korzyści ze współpracy i angażowanie partnerów społeczno-gospodarczych i organizacji pozarządowych do wspólnej pracy nad kreowaniem rozwoju partnerstwa. Szczegółowe informacje o projekcie są dostępne na stronie: <https://cwd.info.pl/>

Kolejną inicjatywą jest program „Rozwój Lokalny”, który był finansowany z Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 również ukierunkowany na rozwój kompetencji JST. Budżet Programu wynosił 117,6 mln euro. W ramach Programu „Rozwój Lokalny” 29 miast średnich i małych otrzymało kompleksowe wsparcie rozwojowe ukierunkowane na wzmocnienie spójności społecznej i gospodarczej poprzez realizację kompleksowych projektów rozwojowych (infrastrukturalnych i miękkich) dotyczących m.in. jakości środowiska, przedsiębiorczości, jak też doradztwa o w zakresie wzmocnienia zdolności administracji lokalnej, służącej realizacji

długookresowych, zintegrowanych celów rozwojowych miast. Zebrane w ramach Programu doświadczenia beneficjentów, pozyskana wiedza i praktyki będą szeroko rozpowszechniane wśród pozostałych samorządów. Z działaniami i efektami poszczególnych projektów można zapoznać się na stronie www.eog.gov.pl oraz na dedykowanym projektem stronach miast - beneficjentów.

Dodatkowo, miasta – beneficjenci Programu „Rozwój Lokalny” otrzymały w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 (POPT) dodatkowe wsparcie w łącznej wysokości niemal 60 mln zł, m.in. na działania związane z przygotowaniem dokumentacji dla inwestycji uzupełniających względem działań podstawowych finansowanych w przedmiotowym Programie. W ten sposób będą one gotowe do aplikowania o środki, gdy uruchomione zostaną konkursy w ramach perspektywy funduszy UE na lata 2021-2027.

Ponadto, w I kwartale 2024 r. ogłoszono nabór na projekty w ramach nowego instrumentu finansowego: Polsko-Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast. Program jest skierowany do 139 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze wskazanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, jako obszar strategicznej interwencji. Celem Programu jest zmniejszanie różnic społeczno-gospodarczych w średnich miastach i pomiędzy nimi. Wnioskodawcy mogą ubiegać się o realizację kompleksowych projektów ukierunkowanych na podnoszenie jakości życia. Na nabór jest przeznaczonych łącznie 1 424 mln zł. Częścią Programu jest komponent ekspercko-doradczy w postaci szkoleń i doradztwa ze strony ekspertów Związku Miast Polskich. Więcej informacji o Programie dostępnych jest na stronie www.programszwajcarski.gov.pl.

Wzmocnienie instytucjonalne samorządów lokalnych to także wzmocnienie procesów rewitalizacyjnych w miastach. W ramach konkursu dotacji MFiPR pn. Modelowa Rewitalizacja Miast dzięki współpracy z Urzędami Marszałkowskimi gminy otrzymały wsparcie w prowadzeniu działań rewitalizacyjnych, w szczególności przygotowanie programów rewitalizacji, dokumentacji inwestycyjnej (w każdym regionie utworzono Zespół ds. rewitalizacji). W ramach Polityki Spójności UE ze środków Programu Operacyjnego Pomocy Technicznej na lata 2014-2020 na rewitalizację przeznaczono ponad 66 mln zł. Wypracowane przez miasta i regiony modelowe i pilotażowe dobre praktyki są udostępniane poprzez Krajowe Centrum Wiedzy o Rewitalizacji (www.rewitalizacja.gov.pl), które jest serwisem informacyjno-edukacyjnym, zajmującym się promocją i upowszechnianiem wiedzy na temat kompleksowego podejścia do rewitalizacji.

W ramach Polityki Spójności UE w perspektywie 2021-2027 trwają obecnie przygotowania do uruchomienia dwóch inicjatyw dotyczących wsparcia samorządów w programowaniu i realizacji rewitalizacji:

- 1) trzecia edycja współpracy z Zespołami ds. Rewitalizacji funkcjonującymi w Urzędach Marszałkowskich – projekt pn. Regiony Rewitalizacji. Edycja 3.0 zaplanowany na lata 2024-2027. Projekt obejmować będzie:

- wsparcie funkcjonowania Zespołów ds. Rewitalizacji w Urzędach Marszałkowskich,
- wsparcie edukacyjne dla gmin w zakresie rewitalizacji,
- wsparcie doradcze,
- wymianę doświadczeń,
- monitorowanie rewitalizacji,
- promocję dobrych praktyk rewitalizacyjnych,
- Regionalne Granty na Rewitalizację – realizację grantów dla gmin i NGO na działania związane z angażowaniem społeczności lokalnych na etapie wdrażania gminnych programów rewitalizacji.

Na realizację projektu zaplanowano 80 mln zł dotacji z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027 (PTFE), Priorytet 2: Skuteczni beneficjenci.

- 2) projekt Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. Centra Kompetencji ds. Rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa. Projekt ten obejmuje wsparcie funkcjonowania 8 Centrów Kompetencji ds. Rewitalizacji, które zapewnią będą wsparcie doradcze z zakresu dziedzictwa kulturowego i jego znaczenia w procesie rewitalizacji, w tym specjalistyczne wsparcie w zakresie ochrony i wykorzystania obiektów zabytkowych znajdujących się na obszarach rewitalizacji.

Na realizację projektu w latach 2024-2027 przeznaczono dotację celową w wysokości około 4 mln zł z programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027, Priorytet 2: Skuteczni beneficjenci.

Pytanie nr 8. Jakie strategie są planowane w celu poprawy konkurencyjności obszarów wiejskich i małych miast oraz zwiększenia ich udziału w procesach rozwojowych?

Nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju stworzyła odpowiednie warunki formalno-prawne dla współpracy partnerskiej samorządów lokalnych, dzięki możliwości przygotowania przez dowolną grupę JST wspólnej strategii rozwoju – strategii rozwoju ponadlokalnego. Strategia ta powstała z myślą o gminach sąsiadujących, powiązanych ze sobą funkcjonalnie, które posiadają wspólne, uzupełniające się lub współzależne cele rozwojowe i chcą razem kreować politykę rozwoju w granicach swoich terytoriów¹.

Wiele jednostek samorządu terytorialnego z obszarów wiejskich i małych miast jest zainteresowanych zawarciem współpracy i uchwaleniem strategii rozwoju ponadlokalnego (wśród partnerstw JST uczestniczących w projekcie doradczym CWD przygotowano 11 strategii rozwoju ponadlokalnego). Ponadto, istotną zachętą do podejmowania przez samorzady lokalne prac nad tego rodzaju

¹ Zgodnie z art. 9 pkt. 6) ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju; Dz.U. z 2024 r., poz. 862.

strategią są zapisy w tzw. ustawie wdrożeniowej², która wprowadza zasadę, że strategia rozwoju ponadlokalnego, jeśli taka obowiązuje dla danego miejskiego obszaru funkcjonalnego (MOF), może pełnić funkcję strategii terytorialnej ZIT, finansowanej z Polityki Spójności UE w perspektywie 2021-2027.

Zgodnie z Umową Partnerstwa 2021-2027 w ramach celu polityki 5 „Europa bliższa obywatelom” realizowane będą działania przede wszystkim na rzecz OSI wskazanych w KSRR 2030 (tj. miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją, które obejmują obszary wiejskie i małe miasta). Służyć temu będą m.in. instrumenty ZIT, IIT i RLKS. W ramach Polityki Spójności perspektywy 2021-2027 objęte interwencją ZIT zostanie ponad 95 miejskich obszarów funkcjonalnych, w tym miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Istotne będzie również wsparcie w ramach IIT (16) i RLKS (190).

Ponadto, podejście LEADER, funkcjonujące już od kilku okresów programowania funduszy UE, realizowane w ramach wielofunduszowego instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), daje szansę rozwoju lokalnym społecznościom, działającym głównie na obszarach wiejskich i w małych miastach, na tworzenie i realizację lokalnych strategii rozwoju (LSR), i przez to zwiększa ich udziału w procesach rozwojowych. Podejście LEADER obejmuje wiele elementów służących rozwojowi społeczności lokalnej obszarów wiejskich i małych miast oraz zwiększeniu ich udziału w procesach rozwojowych, m.in. poprzez wspieranie włączenia społeczności lokalnej w rozwój obszarów wiejskich; przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu; wykorzystywanie zasobów lokalnych w ramach realizacji LSR, takich jak surowce, miejscową infrastrukturę, lokalizację, dziedzictwo, potencjał mieszkańców, a także poprzez zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich, podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.

Z poważaniem

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

/podpisano elektronicznie/

² Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz.U. poz. 1079) – zw. ustawą wdrożeniową.